

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi**Geliş Tarihi:** 01.11.2022**Kabul Tarihi:** 17.12.2022**Article Type:** Research article**Submitted:** 01.11.2022**Accepted:** 17.12.2022

<https://doi.org/10.56448/ataddergi.1197821>

Kutaiba FARHAT¹

SURİYELİ MÜLTECİLER ÖZELİNDE TÜRKÇENİN ARAPÇAYA ETKİSİ

Öz: Dilsel etki ve etki teorisi, insanlar birbirine karıştığı ve milletler bütünleştiği sürece varlığını sürdürür. Bu olgu, tarihte mevcuttur. Dil, başkalarıyla karışmaları nedeniyle ataların bilmediği kelimeleri söyleyen çocuklar aracılığıyla birçok faktöre bağlı olarak artan veya azalan yeni kelimeler bulabilen canlı bir varlıktır. Bugün Suriyeliler, savaş koşulları nedeniyle Türkiye'de bulunmaları nedeniyle daha önce bilmedikleri ve duyulduğunda anlam bakımından herhangi bir belirti oluşturmayan birçok Türkçe kelimedenden etkilenmişler ve bu kelimeler dilsel kullanımın bir parçası haline gelmiştir. Bu kelimeler Ankara özelinde farklı statüdeki Suriyeli mülteciler tarafından günlük olarak tekrarlanıyorlar. Böylece günlük veya kısmi kullanımları nedeniyle anadillerinde orijinal ve muadilleri haline geldiler. Ekonomik, sosyal, ticari ve hatta güvenlik gibi sosyal faktörler bu kelimelerin kullanımını onlara dayatmış görünmektedir. Birkaç yıl içinde Suriyelilerin kullandığı kelimeler azar azar artabilir. Kullanılmayan kelimeler ise ölümler veya sayısı azalır. Böylece zamanla Araplaşan yeni bir dilsel yapı gelişir. Suriye lehçesine göre, özellikle Suriyeliler tarafından konuşulan birçok Türkçe kelimenin fonetik çarpıklığı veya kısmen harf değişikliği olması onları Arapça'ya yaklaştırıyor ve telaffuzunu daha kolay hale getiriyor.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Dil, Arapça, Türkçe, Suriye

The Effect of Turkish on Arabic Specific to Syrian Refugees

Abstract: The theory of linguistic influence and effect remains present as long as people mix and nations integrate, and this was present in history, which made us consider many languages whose children utter words that ancestors did not know, due to their mixing with others, and language is a living being that can come up with new words that increase or decrease, depending on many factors. Syrians today by virtue of their presence in Turkey because of the war conditions of have been

¹ Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, kutaiba922@gmail.com, ORCID
<https://orcid.org/0000-0002-0025-4559>

affected by many Turkish words that were not known to them previously and do not constitute any indication in meaning when heard, but these words have become part of the linguistic credit for various sectors of Syrian refugees in Ankara, and they are daily repeated by Syrians, so that they became original and dispense of their equals in the mother tongue because of their daily or partial use of them. This influence by the Turkish language had economic or social factors that may have imposed on them the use of these words due to either social, commercial, or even security ones. In a few years, the words used by Syrians may increase bit by bit. The words that are not used die or diminish and a new linguistic credit takes over that becomes, in the course of time, Arabized and may be included in the words special to the Syrian dialect, especially that many Turkish words spoken by Syrians are phonetic distortions or partial change of letters, which makes them closer to Arabic and easier to pronounce

Keywords:

GİRİŞ

2011 yılında başlayan ‘‘Arap Baharı’’ ile Suriye’de patlak veren iç savaş neticesinde Türkiye başta olmak üzere Suriye’nin komşu ülkelerine doğru Suriye’den bir göç hareketliliği başlamıştır. Ortak geçmiş, dinî kültürel birliktelik, akrabalık gibi sosyo-kültürel yakınlık, Türkiye’nin gelişmiş batı ülkelerine geçiş için köprü niteliğinde olması ve daha pek çok husus Türkiye’deki mülteci sayısını artırdı. Sayıları milyonlarla ifade edilen Türkiye’deki mültecilerin ilkleri sınır bölgelerindeki şehirlere geçiçi olarak sığındılarsa da savaşın uzun yıllara yayılması onları İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi büyük şehirler başta olmak üzere 81 ile dağılmaya (Bkz, 2016 Türkiye Göç Raporu) götüşdü. Bu durum aynı zamandan bir entegrasyon sürecini de başlattı. Bu entegrasyon süreci adet ve gelenekler ile dini açıdan birtakım kolaylıklar sağlamış olsa da iletişim aasından yaşanan zorluklar ve sıkıntılar devam etti. Bu durum olup bitenlerin farkında olmayan ve konuşulanları anlamayan mültecileri, Türkçe öğretimi veren resmi kurumlar aracılığıyla iletişim problemlerini çözme yönünde yoğun bir çaba harcamaya itti(2013-2014-2015-2016 Türkiye Göç Raporları).

1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Mamafih çalışmamız ilk andan itibaren Ankara’ya yerleşmiş olan mülteciler (2016 verilerine göre Ankara’da geçiçi koruma altındaki Suriyeli sayısı 67141’dir. Bkz, 2016 Türkiye Göç Raporu) ile ilgilidir. Ankara özelinde olmasa da Türkiye’deki Suriyeliler hakkında; sosyo-kültürel yönleri, dinî hayatları ve benzeri özelliklerine dâir pek çok akademik çalışma yapılmıştır (Bkz.Mehmet Emin Kalgı, Suriyeli Sünni Mültecilerin şia’ya İlişkin Görüşleri; Bünyamin Açıkalın, Suriyeli Mültecilerin Kur’an-ı Kerim ile İlgilerinin Moral ve

Motivasyonlarına Etkisi -Kilis Örneği; Ramazan Akkır, Din, Sosyalleşme ve Toplumsal Uyum: Suriyeli Mülteciler Örneği gibi) Biz ise bu çalışmamızda diğer çalışmalardan farklı olarak Ankara’da ikamet eden Suriyeli göçmenler temelinde Türkçe’nin Arapça’ya etkisini ele almak istiyoruz. Makalemiz demografik, sosyo-kültürel, eğitim düzeyi ve ekonomik özellikleri bakımından farklılık arz eden Suriye uyruklu 100 mülteci ile yapılan anketin sonuçlarını esas almaktadır. Makalemizin amacı çok sayıda Türkçe kelime kullanan Suriyelilerin dillerinde meydana gelen etkinin boyutunu bu kelimelerin kullanılma sebepleri üzerinde durmak ve buna dâir dil bilimsel analizler yapmaktır.

Anketin uygulandığı kişiler Türkiye’de 5 ile 8 yıl arası zarfında ikamet etmektedirler. Çalışmamızda sözkonusu şahısların Türkiye’ye göç ettikten sonra kendi anadillerini konuşurken Türkçe kelimeleri Arapça cümle içinde adetâ kendi dillerinden bir kelime gibi yadırgamadan anlamlı şekilde kullanmaları temelinde yapılmıştır. Burada öncelikle tespit edilen kelimelerin kullanılma düzeyleri, anlaşılıp/anlaşılmama durumu, Arapçayı etkileme boyutu üzerinde durulacak akabinde ilgi kelimelere dâir dilbilimsel tahlillerde bulunarak değerlendirilmelere geçilecektir.

Araştırmanın önemi; Suriyelilerin gündelik konuşma esnasında kullandıkları Türkçe kelimelerden faydalanabilme boyutu ile dillerine girmeyen kelimelerin oranını karşılaştırmak, Arapça kalıplara uygun olarak kullanılan kelimelerin kullanılmasını açıklamak ve bu kelimeleri Suriye halkının lehçesinin gerçek bir parçası olarak yerleşme/yerleştirilme boyutunu incelemesinden ileri gelmektedir.

İbn Cinnî *Ta’rifu’l-Luğa* adlı eserinde dili, milletlerin kelimelerini ifade ettiği sesler (İbn Cinnî, Tsz.: 1/33) şeklinde tanımlamaktadır. Dolayısıyla diller milletlerin duygu ve düşüncelerine göre sesler çerçevesinde oluşmaktadır. Böylece her toplumun bireyleri arasında iletişimi sağlayan dilsel sesler yani toplumlara özgü belli diller vardır.

2.Araştırmanın Metodu, Evren ve Örnekleme

Türkiye’deki ikametleri üzerinden 5 yıldan fazla bir zaman geçen Suriyeliler Arapça konuşmayla birlikte yer yer Türkçe ifade biçimlerini kullanmakta ve iletişimlerini bu şekilde gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. İfade etme, sözün dile getirilmesidir. İbn Haldun dilin tanımı ile ilgili şöyle demektedir: “Dil konuşanın amacını ifade etmesidir; bu ifade etme, amaçtan kaynaklanan ve söz ile yapılan

dilsel bir eylemdir. Sözüñ dile getirilmesi onu gerçekleştiren organda yerleşik bir yetenek olmalıdır ki o da dildir. (İbn Haldun, 2006: 633)

Çalışmamızı, İbn Haldun'un tanımına bağlı kalarak yürüttük. Birçok kelime dile yerleşik hale gelince "Bim", "A101", "çok" ve "Çağdaş" gibi alışveriş mağazalarının isimleri zamanla Suriyelilerin dillerinin değişmez bir parçası haline dönüşerek kendilerini ifade etme aracı olmaktadır.

Bu doğrudan dilsel etkilenme bugün ortaya çıkmış bir şey olmayıp toplumların ve milletlerin davranışları ile coğrafya ve bir arada bulunması da burada önemli bir rol oynamaktadır. İbn Dureyd *Cevheretü'l-luğa* adlı kitabında bir bölüme şu adı vermiştir: "Arapların kendi dillerinin bir kelimesi haline gelmek üzere söyledikleri yabancı kelimeler bölümü" (İbn Dureyd, 1988: 3/1322). Benzer şekilde İbn Kuteybe de *Edebü'l kâtib* adlı kitabında bir bölümü "Yabancı sözlerden Arapların kullandıklarına dâir bölüm" adını taşımaktadır (İbn Kuteybe, 1987: 323). Bunlar bize eskisiyle yenisiyle diller arasındaki etkilenmenin, şartlar ve zaruretlerin gerektirmesi sonucunda hemen meydana geliveren etkilenme olgusunun yaygın bir şey olduğunu gösteren kanıtlardır. Suriyelilerin Türkiye'de yaşıyor olmalarından dolayı yukarıda da adı geçen "A101", "Çağdaş", "Bim", "Migros" ve benzeri bazı alışveriş yerlerinin adları, hatta kökenleri itibariyle Arapça'dan türemiş olan fakat kendi anadillerinde buradaki anlamda kullanılmayan "kaymakam", "vali" ve "zabita" gibi resmi makam adlarına benzer birçok Türkçe kelime de onların dilsel dağarcıklarına eklenmiştir. "Turkcell", "Avea", "Ttnet" gibi telefon ve internet şirketlerinin adları da bu kapsamdaki kelimelerdir.

Yukarıda geçen kelimelerin eř anlamlıları Suriyelilerin anadilinde olmaması nedeniyle ankete dâhil edilmemiştir. Suriyeli bir mülteci ile karşılaştığınızda ona "Bim" kelimesinin anlamını sorarsanız size cevap veremeyecektir. Belki size anlama hizmet etmeyen, anlamla uyumsuz bir kelime ile cevap verebilecektir. Zira bunlar ülkeden ülkeye farklılık gösteren özel isimlerdir.

Ankette yer alan kelimeler ise, Suriye lehçesi olan kendi ana dillerinde karşılığı olan kelimelerdir. Fakat biz bunların dilde yaygın olarak kullanılan Arapça karşılığını bularak sorduk.

Ankara'da yaşayan Suriyeli mültecilerin kendi aralarında Arapça konuşurken bazı Türkçe kelimeleri kullandıkları gözlemlenmiştir. Aynı anlamı ifade eden Arapça kelimeler olmasına rağmen kullanılması tercih edilen ve artık duygu düşünce dünyalarına giren söz konusu kelimelerin tespiti hususunda bir anket

hazırlanmıştır. Anket öncesinde mültecilerin Ankara’da yoğunlukta yaşadıkları bölgeler farklı zamanlarda değişik periyotlarda ziyaret edilmiş, görüşmeler yapılmış Türkçe’den Arapça’ya geçmeye başlayan kelimeler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada gözlemler sonucunda tespit edilen 55 kelime birer Arapça cümle halinde rastgele seçilen 100 Suriyeli mülteciye sözlü olarak ifade edilmiş ve cümleyi anlayıp anlamadıkları kendilerine sorulmuştur. Denekler, Ankara’nın Altındağ ilçesinin Siteler bölgesinde yaşamakta olan, yaşları 22 ile 58 arasında değişen çeşitli eğitim seviyelerindeki erkek ve kadınlardan oluşmaktadır.

3.Araştırma Bulgularının Analizi

3.1. Örneklemin Demografik Özellikleri

3.1.1. Yaş

Yaş	Oran	
	Sayı	%
20 yaş altı	0	0
20-30 yaş arası	23	23
30-40 yaş arası	18	18
40-50 yaş arası	37	37
50 yaş üstü	22	22
TOPLAM	100	%100

Tablo 1: Yaş Durumları

Yukarıda görüldüğü üzere anket 20 yaş üstü kişilere uygulanmıştır. Bunun temel amacı 20 yaş altındaki şahısların Türkiye’de ilköğretim, ortaöğretim veya yükseköğretime devam etme ihtimalinin olması dolayısıyla çalışma konusu kelimeleri Türkiye’de gördükleri eğitim sebebiyle Arapça ile birlikte kullanma ihtimalini ortadan kaldırmaktır.

3.1.2. Cinsiyet

Cinsiyet	Oran
----------	------

	Sayı	%
Bay	40	%40
Bayan	60	%60
TOPLAM	100	%100

Tablo 2: Cinsiyet Durumları

Çalışma % 40'ı bay % 60'ı bayanlarda oluşan bir gruba uygulanmıştır.

3.1.3 Eğitim

Eğitim Düzeyleri	Oran	
	Sayı	%
Okur yazar değil	13	13
İlkokul	22	22
Ortaokul	17	17
Lise	32	32
Üniversite	16	16
TOPLAM	100	%100

Tablo 3: Eğitim Düzeyleri

Tablo 3'te görüldüğü üzere ankete katılanların % 16 'sı üniversite % 32'si lise, % 17'si Ortaokul % 22'si ilkokul mezunu olup %13'ü ise okuryazar değildir.

3.1.4. Medenî Durumları

Medenî Durumları	Oran	
	Sayı	%
Bekâr	23	23
Evli	77	77

Kutaiba FARHAT
Suriyeli Mülteciler Özelinde Türkçenin Arapçaya Etkisi

TOPLAM	100	%100
--------	-----	------

Tablo 4: Medenî Durumları

Ankete katılanların % 23'ü bekâr %77'si ise evlidir.

3.1.5. Gelir Durumları

Gelir Durumları	Oran	
	Sayı	%
Çalışıyor, geliri var	67	67
Yardımla geçiniyor	33	33
TOPLAM	100	%100

Tablo 5: Gelir Durumları

Tablo 5'te görüldüğü üzere ankete katılanların % 67'si herhangi bir kuruluştan yardım almadan ya çalışarak ya da maddi birikime sahip kişilerden oluşmaktadır. % 33 lük kısım ise yardımlar ile geçimini idame etmektedir.

3.1.6. Türkiye'deki İkamet Süreleri

Türkiye'deki İkamet Süreleri	Oran	
	Sayı	%
5 yıl altı	0	0
5 yıl	2	2
6 yıl	21	21
7 yıl	57	57
8 yıl	20	20
TOPLAM	100	%100

(ATAD)

Tablo 6: İkamet Süreleri

Tablo 6'ya bakıldığında ankete katılanların % 98'lik kısmının Türkiye'deki ikamet süreleri beş yıldan fazladır. %57'si yedi, %21'i altı, %20'si sekiz %2'si ise beş yıldan beri Türkiye'de ikamet etmektedirler. Ankete katılanların tamamı en az beş yıldan beri Türkiyede ikamet etmektedirler.

3.2. Kelimelerin Anlaşılıp/Anlaşılmama Durumu

Durumu	Kişi Sayısı	Oranı
Anlayan	75	%75
Anlamayan	25	%25
TOPLAM	100	%100

Tablo 7: Kelimelerin Anlaşılma Durumu Tablosu

Önceden tespit edilen kelimelerin ankete katılanların % 75 'i tarafından tamamen anlaşıldığı görülmektedir. Bu durum sözkonusu kelimelerin mülteciler tarafından Arapça'ya aktarıldığı, yabancı bir kelime olarak görülmediğini ifade etmektedir.

3.2.1 Kelimelerin Anlaşılması-Yaş İlişkisi

Yaş Aralığı	Anlayan	Anlamayan	Toplam
20-30	22	1	23
30-40	17	1	18
40-50	24	13	37
50 üstü	12	10	22
TOPLAM	75	25	100

Tablo 8: Kelimelerin Anlaşılması-Yaş İlişkisi

Kelimelerin 40 yaş üstü kişiler tarafından daha az anlaşıldığı görülmektedir.

3.2.2. Kelimelerin Anlaşılması-Cinsiyet İlişkisi

Kutaiba FARHAT
Suriyeli Mülteciler Özelinde Türkçenin Arapçaya Etkisi

Yaş	Anlayan	Anlamayan	Toplam
Bay	32	8	40
Bayan	43	17	60
TOPLAM	75	25	100

Tablo 9: Kelimelerin Anlaşılması-Cinsiyet İlişkisi

Araştırmada sorulan kelimelerin 60 bayan arasından 17 kişi tarafından anlaşılmadığı buna karşın 40 erkekten 32'sin ise anladığı görülmektedir.

3.2.3. Kelimelerin Anlaşılması-Eğitim Durumu İlişkisi

Eğitim Durumları	Anlayan	Anlamayan	Toplam
Okur yazar değil	5	8	13
İlkokul	9	13	22
Ortaokul	15	2	17
Lise	30	2	32
Üniversite	16	0	16
TOPLAM	75	25	100

Tablo 10: Kelimelerin Anlaşılması-Eğitim Durumu İlişkisi

Yukarıdaki tabloya bakıldığında okur yazar olmayanlar hariç tutulursa eğitim düzeyi yükseldikçe kelimelerin anlaşılma düzeyinin arttığı görülmektedir.

3.2.4. Kelimelerin Anlaşılması-Medeni Durum ile İlişkisi

Medeni Durumları	Anlayan	Anlamayan	Toplam
Bekâr	11	12	23
Evli	64	13	77
TOPLAM	75	25	100

Tablo 11: Kelimelerin Anlaşılması-Medeni Durum ile İlişkisi

Kelimelerin anlaşılma durumunun medeni durum ilişkisi tablosuna bakıldığında evlilerin oransal olarak kelimeleri daha çok anladığı görülmektedir. Bunu aile içerisindeki fertlerin birbirini etkilemesi sonucunda ortaya çıktığı şeklinde düşünmek mümkündür.

3.2.5. Kelimelerin Anlaşılması-Gelir Durumları ile İlişkisi

Gelir Durumları	Anlayan	Anlamayan	Toplam
Çalışıyor, geliri var	63	4	67
Yardımla geçiniyor	12	21	33
TOPLAM	75	25	100

Tablo 12: Kelimelerin Anlaşılması-Gelir Durumları ile İlişkisi

Yardımla geçinen kişilerin ilgi kelimeleri daha az anladıkları görülmektedir. Bunun muhtemel sebepleri arasında yardımla geçinen kişilerin sosyal yaşam içerisinde çalışanlara göre daha az bulunmaları zikredilebilir.

3.2.6. Kelimelerin Anlaşılması-İkamet Süreleri İle İlişkisi

İkamet Süreleri	Anlayan	Anlamayan	Toplam
5 yıl	2	0	2
6 yıl	15	6	21
7 yıl	45	12	57
8 yıl	13	7	20
TOPLAM	75	25	100

Tablo 13: Kelimelerin Anlaşılması-İkamet Süreleri İle İlişkisi

İkamet süreleri ile kelimelerin anlaşılması arasında tabloya bakıldığında oransal açıdan genel olarak belirgin farklılıklar yoktur. Bununla birlikte 7 yıldan fazla ikamet edenler de kelimelerin anlaşılıp-anlaşılmaması birbirine yakındır. 6 ile 7 yıllıklarda ise oransal bir yakınlık vardır.

3.3. Bulgular

Anlaşılmayan Kelimelere Dair Sıklık Tablosu

(ATAD)

Kutaiba FARHAT
Suriyeli Mülteciler Özelinde Türkçenin Arapçaya Etkisi

S.NO	Kelime	Anlaşılma Durumu		Anlaşılma Oran %
		Anlavan	Anlamayan	
1	Kargo	86	14	% 86
2	Avm	87	13	% 87
3	Kontör	87	13	% 87
4	Dilekçe	91	9	% 91
5	Otogar	97	3	% 97
6	Dolmuş	99	1	% 99
7	Hasta	99	1	% 99

Tablo 14: Anlaşılmayan Kelimelere Dair Sıklık Tablosu

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere en çok anlaşılmayan kelimeler Kargo (14), Avm(13), Kontör (13) ve Dilekçe (9) kelimeleridir. Diğer kelimeleri anlamayanlar ise azdır.

Kelimeler	Anlamayan Kişi Sayısı
Avm	1
Kontör	2
Avm-Kargo	4
Avm-Kontör	2
Avm-Dilekçe	1
Avm-Kargo-Kontör	1
Avm-Kargo-Otogar	1
Avm-Kargo-Dilekçe	2
Avm-Kargo-Dolmuş-Kontör	1
Kargo-Kontör	2
Kargo-Otogar	1
Kargo-Dilekçe	1
Kargo-Dilekçe-Kontör	1
Dilekçe-Kontör	3

(ATAD)

Dilekçe-Otogar	1
Kontör-Hasta	1
TOPLAM	25

Tablo 15: Kelimelerin Anlaşılmama Durumu Tablosu

Bu tabloda görüldüğü üzere ilgi kelimeler büyük çoğunluğu anlaşılmıştır.

Kelimelerin hangi oranda kullanıldıklarını ele alarak bunların kullanılma ya da kullanılmama sebeplerini şu şekilde değerlendirmek mümkündür.

1. Kargo:

Anket sonucuna göre 14 kişi bu kelimeyi gündelik hayatta kullanmamaktadır. Bunların 10'u kadın olup ilkokul mezunudur. Kelimeyi kullanmamalarının sebebi ise herhangi bir işte çalışmayı ev hanımı olmalarıdır. Diğer yandan kendi mahallelerinde manavlık yapan 4 erkek yine gündelik işleri esnasında bu kelimeye ihtiyaç duymadıklarından dolayı kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Kelimeyi kullananlar ise üniversite öğrencileri ile sanayi ve tarım kesiminde çalışan işçiler olup "Kargo" kelimesi onlar için bilindik ve temel bir kelime haline gelmiştir.

2. Avm:

Yüzde 9'u erkek yüzde 4'ü kadın olmak üzere % 13 oranındaki katılımcı bu kelimeyi kullanmamaktadır. Erkek olanlar "Avm" yerine Arapça'daki alışveriş anlamına gelen "tesavvuk" kelimesinin kullanıyorlar. Bunların eğitimi ilkokul seviyesinde olup kadınlar da benzer şekilde ilkokul mezunudur. % 87 ise üniversite öğrencisi veya esnaflık yaptıkları için "avm" biçimi ile kullanmaktadırlar.

3. Kontör:

Deneklerin % 13'ü bu kelimeyi bu haliyle kullanmamaktadır. Bunların % 10'u ilkokul mezunu kadınlar olup kontör temin etmek konusunda ya eşlerinden yardım istemekte ya da kontörü Suriyeli bir satıcıdan temin etmektedir. % 3'ü olan erkekler ise bu kelimeyi telaffuz etmekte zorlanan yaşı 50'nin üzerindeki deneklerdir. % 87 ise bu kelimeyi kullanmaktadır. Genel olarak bu kesim daha çok basit ticari işlerle uğraşanlar ile üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır.

4. Dilekçe:

Deneklerin % 91'i bu kelimeyi sürekli biçimde ihtiyaç duydukları için kullanmaktadır. Gerek öğrenci gerek memur gerekse her hangi bir işte çalışmayan mülteciler resmi işlemleri için başvuru esnasında bu kelime ile sık sık karşılaşmakta böylece ilgi kelime onlar tarafından yadırganmadan kullanılmaktadır. Anlamayanların % 7'si okuma yazma bilmeyen kadınlar % 2 si ise dilekçe ile ilgili kendi başına herhangi bir işlem yapmamış şahıslardan oluşmaktadır.

5. Otogar:

Araştırmaya katılanların % 79'u gibi büyük bir çoğunluk bu kelimeyi kullanmaktadır. Kelimeyi kullananlar arasında memur statüsündeki erkek, kadın, öğrenci ve çalışanlar bulunmaktadır. Kadınların üçte ikisi ise otogar kelimesi yerine garaj (Bu kelimenin Suriye lehçesinde "kerrâc" şeklinde kullanımı vardır) kelimesini kullanmaktadır.

6. Dolmuş:

Ankete katılan değişik yaştaki ve meslekteki kişilerin % 99'u bu kelimeyi kullanmaktadır. Çok nadir olarak Suriye'deki kullanımından aktarılan "servis" ya da "hafile" (otobüs) kelimelerini kullanırken %1'lik kısmın dolmuş kelimesini kullanmadığı görülmektedir.

7. Hasta:

Aralarında eğitimsiz kadınların da bulunduğu deneklerin % 99'u bu kelimeyi Arapçada aynı anlama gelen "marid" karşılığı olarak kullanıyorlar. Örneğin: "Ahmet hasta eylevm, ma ca'aş-şuğl" (Ahmet hasta bugün işe gelmedi) diyorlar. Bunun sebebinin hastaneye gidildiğinde çok gerekli bir kelime olması olabilir. Hastanede sıra beklerken işitmek ya da okumak suretiyle zorunlu olarak kullanılmaktadır. Bir sebze satıcısı ise kelimeyi kullanmadığını belirtmiştir.

3.3. 1. Kelimelerin Dilsel Yönden İncelenmesi

3.3.1.1.Harf ve Sesler Bakımından

Mültecilerin diline geçen bazı Türkçe kelimeler herhangi bir şekilde bir değişikliğe uğramamıştır. Bazı kelimeler ise kimi harflerin, ana dillerindeki telaffuzu itibariyle en yakın harfe kayma şeklinde değişikliğe uğramaktadır. Bu durum el-Cevâlikî'nin "Araplar çoğu zaman, kullandıklarında yabancı bir ismi değiştirme girişiminde bulunurlar; bu kelimelerde bulunan ama kendi dillerinde olmayan harfleri mahrecine, yani harfin çıkış yerine, en yakın harfle

değiştirilmesi şeklinde olur.” (el-Cevâlikî, 1990:94) şeklindeki tespitini doğrulamaktadır.

Deneklere yöneltilen sorularda yer alan aşağıdaki sekiz (8) kelimeyi bu bağlamda değerlendirmek mümkündür.

1. “Emniyet”

Bu kelimenin kökeni Arapçadır. Ancak mlteçiler bunu Türkçe'deki gibi değil “emniyat” şeklinde uzatarak kullanmaktadırlar. Kelime Arapça “emn” kökünden türemiştir. Kendi dillerinde bulunmayan harflerin konuşmalarına sokulması için değiştirilmesi beklenirken (el-Cevâlikî, 1990:94) burada bir değişiklik yapmadan bırakmışlardır.

2. “Hasta”

Bazılarının kelimeyi telaffuz ederken Türkçe'deki ifade şekli olan yumuşak “he” nsz yerine, Türkçe'de bulunmayan Arapçadaki sert “ha” nszn kullandıkları görülmektedir.

3. “Jandarma”

Mlteçilerin çoğunluğu Arapçada bulunmayan “je” nszn Arapçada bulunan “ce” nszne dönüştürdükleri görülmektedir. Bunun sebebi kelimenin Arapça seslere uygun bir telaffuzla daha kolayca söyleniyor olmasındır.

3. “Patron-PTT”

Bu kelimeleri bazıları aynı Türkçe'deki gibi telaffuz ederken bazı Suriyeliler de “pe” nsz harfinin yerine “be” nszn kullanmaktadır. Arapçada “pe” harfinin bulunmaması sebebiyle kolay yolu tercih edip “be” harfini kullanıyorlar. Patron kelimesinin sonuna, aslında Arapçada isimleri dişil hale getiren “kapalı te” veya “dişillik te”si ekini ekleyerek “Patrona” diyorlar.

4. “Abla”

Belki de kelimenin benzer şekilde ilk harfi “ayn” olarak Arapçada bulunuyor olması sebebiyle, mlteçilerin bir kısmı bu kelimeyi aynı Arapça'daki gibi “able” şeklinde telaffuz ediyorlar. Abla kelimesi her türden şeyin büyük olanı için kullanılan “Abl” kelimesinin dişil halidir (İbn Manzr, 4: 4/2789).

5. “Emlakçı”

Bazıları bu kelimeyi Arapçada olmayan “Çe” sesini Arapça'daki “Ce” sesi ile değiştirerek “Emlakci” şeklinde kullanmaktadır.

6. “Kimlik”

Mültecilerin çoğu Suriye lehçesinden kaynaklanan kullanımla, bu kelimedeki ilk harfi harekesiz telaffuz etmemekte ve “kmlık” şeklinde telaffuz etmektedir.

7. “Kontör”

Bu kelimenin 2 ünlüsünün (“O” ve “Ö”) Arapçada bulunmaması sebebiyle uzun ünlü olarak “kuuntuur” şeklinde telaffuz ediyorlar.

3.3.1.2. Kelimelerin Morfolojik ve Sentaksı Bakımından

Kelimelerin ses ve harflerinin uğradığı değişikliklerden sonra şimdi de bunları Arap morfolojisi (sarf=kelime yapısı) ve sentaksı (nahiv=cümle yapısı) bakımından ele alacağız. Bazı kelimeleri, el-Cevâlikî'nin Arapların kullandığı yabancı kelimeleri söyleme biçimlerini anlatırken belirttiği üzere; Arapçanın morfoloji kurallarına uygun şekilde değiştirdiklerini; bazen ise Farsça sözcüklerin yapısını Arapça kelime yapısı ile değiştirme biçiminde (el-Cevâliki, 94) yani Türkçe kelimeleri Arapça kelime yapısı ile değiştirme şeklinde sergiledikleri görülmektedir.

1. “Hasta”

Bu kelimeyi Arapça morfolojisindeki “tefa'ul” kalıbının ismi faili olan “mutefe'il” kalıbına sokarak “mütehastik” şeklinde kullanıyorlar.

2. “Hastane”

Arapçanın kelime yapısı kurallarına uygun şekilde bir işlem yaparak hastane kelimesini Cem i müennes salim şeklinde sonuna “...??” ekini getirmek suretiyle çoğulunu “hastahanat” şeklinde ifade ediyorlar.

3. “Noter”

Bu kelime Suriyeli mülteciler arasında en çok kullanılan kelimedir. Kelime ile ilgili olarak Arapça'nın kelime yapısı kurallarına göre çeşitli çekim şekilleri oluşturulmuştur. Arapça'nın morfolojik yapısına uygun şekilde geçmiş zaman “navtare”, geniş zaman “yunavtiru” gibi çekim yapıları kazanmıştır. Ayrıca emir kipi “navtir” ve edilgen ortaç “munavtar” ve mastar kipleri “navtara” elde edilmiştir. Arapça Morfoloji kurallarına göre “fa'lele” fiil kalıbında üretildiğinden dolayı mastarı “navtare” olarak gelmiştir.

(ATAD)

4. “Emlakçı”

Mülteciler bu kelimeyi de sonuna “-iyye” eki getirerek “Emlakciyye” şeklinde çoğula dönüştürme eğilimindedirler. Bu yöntem, Suriye lehçesindeki çoğul yapma biçimi olup aynı yöntemi “yabancı” kelimesi içinde uygulayarak “yabancıyye” demektedirler.

5. “Dolmuş”

Bu kelimeyi de Arapça'nın morfoloji kurallarından olan “cemi mükesser/kırık çoğul kuralı”nı uygulayarak çoğul yapıyorlar. Kurala göre bir harf eklenerek yapılan bu çoğul şekli ile kelimeyi “delamış” şeklinde kullanıyorlar. (Ebu'l Fida İmadüddin, 2004: 1-318)

6. “Güzel”

Sıfat niteliği taşıyan bu kelimeyi zaman zaman nitelediği isme uygun şekilde kural gereği dişil biçimde kullanmaktadırlar. “Seccade güzale” (seccade güzel) şeklinde, çoğul olarak kullanırken de cemi münnes salim şeklinde çoğulunu elde etmektedirler: “es-Suhunu güzalat” (Tabaklar güzeldir).

7. “Kimlik”

Yine bu kelimeyi de bir harf ekleyerek çoğula dönüştürmektedirler. “Kemalik” gibi. Hatta bu kelimeye iyelik zamirleri de ekleyerek kullanmaktadırlar: “Kimliki” (Kimliğim); “Kimlikuke” (Senin kimliğin); “Kimlikuna” (bizim kimliğimiz) gibi.

8. “Yufka”

Mülteciler bu kelimeyi tek başına kullanmamakta, “ekmek” kelimesi ile isim tamlaması yapmak suretiyle kullanmaktadırlar: “hubzu yufka” (yufka ekmeği).

Bunlarla birlikte belirlilik takısı olarak “-el” ifadesi de önemlidir. Bilindiği üzere Arapçada bir ismi belirli hale getirmek için kullanılan yöntemlerden biri ismin başına “el-” takısının getirilmesidir (Ebü'l-Fidâ, 2014: 1/293). Suriyeli mültecilerin kullandıkları birçok Türkçe kelimeyi bu yolla (el takısı) belirli hale getirdikleri görülmektedir. el-kimlik, el-dolmuş, el-emlakçı, en-noter gibi. Belirtelim ki el-belirlilik takısı Türkçe bir kelimeye eklendiğinde aynı Arapça'daki işlevini görmektedir. Örneğin “Eyne'l kimlik?” (Kimlik nerede?) soru cümlesini sorulduğu ortamda kimlik hem soran hem de muhatabı açısından bilinen belirli bir şeydir. Benzer şekilde “senezhebu ila'l-göç” (Göç İdaresine gideceğiz) cümlesinin kullanıldığı ortamda herkes göç idaresinin kastedildiğini anlar.

Kutaiba FARHAT
Suriyeli Mülteciler Özelinde Türkçenin Arapçaya Etkisi

Buradan hareketle denebilir ki, mülteciler genel olarak kullandıkları Türkçe kelimeleri nekre olarak değerlendirip kelimelerin başına harfi tarif olan “el” takısını getirmektedirler.

SONUÇ

Çalışmamızın ekinde yer alan anketin uygulanmasıyla elde edilen sonuçlar şunlardır:

1. Türkçenin Suriyeli mültecilerin gündelik dili üzerinde bazı etkileri olmuştur. Gündelik işlerini ve ihtiyaçlarını gidermek için kullandıkları Arapça kökenli kelimelerin Arapçadaki anlamlarının Suriyelilere bir faydası bulunmamaktadır. Suriyeli mülteciler kelimeleri Türkçedeki anlamı ile kullanmaktadırlar.

2. Ankara'daki Suriyeliler arasında bazı Arapça kelimelerin Türkçeleştirilmesi konusunda da farklılıklar bulunmaktadır. Gündelik dilde hizmet ve ticaret sektörlerindeki işlemlerde çokça kullanılan Türkçe kelimeler Arapça'ya müracaat edilmeksizin doğrudan Türkçe şekilde kullanılmaktadır. Öyle ki, konuşan kişi bu Türkçe kelimenin anadilindeki karşılığını düşünmemektedir. Üniversite gibi çevrelerinde bulunan eğitilmiş kesimin dağarcığına ise gündelik kullanımdan oldukça uzak kelimeler yer almaktadır.

3. Suriyelilerin anadillerinde karşılığı olan kelimeleri gündelik hayatlarında daha yaygın şekilde kullandıkları görülmektedir. Verimli ve etkili bir iletişim hedeflediklerinden dolayı bu kelimeleri Arapça söylenişleri ile değil Türkçe'deki telaffuzları ile kullanmaktadırlar.

4. Bazı Türkçe kelimelerin kullanımında yapı ve ses bakımından değişiklikler meydana gelmiştir. Bunun sebebi, Türkçe'deki bazı harflerin anadillerinde bulunmayışıdır. Bu durumda konuşan kişi, kendini Arapçanın ses sistemine göre konuşmak zorunda hissetmektedir. İçinde Arapçadaki seslerle aynı olan Türkçe kelimeleri ise bir Türk gibi telaffuz ettikleri de gerçektir.

5. Suriyeli mülteciler bazı Türkçe kelimelerin kullanımında Arapça'daki morfolojinin kelime kalıbı oluşturmaya dair çekim kurallarından faydalanmaktadırlar. Bazen bu isimlerden mastar ve fiil türetip bazen de bu isimlerin sözü edilen çekim kurallarına uygun şekilde çoğulunu oluşturmaktadırlar. Bu durum, genelde yabancı kelimelerin Arapların lehçesinde kökleşerek Suriye halkının söz dağarcığına girdiğinin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

6. Ankette yer alan kelimelerden özellikle anadili Türkçe olmayanlara Türkçe'nin öğretilmesinde yararlanılabilir. Kelimelerin sürekli ve çokça kullanılması

suretiyle dile kolayca yerleşebileceği, bunun yavaş yavaş gerçekleştirilmesi gerektiği konusunda uyarılarda bulunarak öğrencilerin öğrenmeleri sağlanabilir.

7. Suriye lehçesinde kullanılan Türkçe ve Osmanlı Türkçesine ait kelimeler ile şu anda modern Türkçede kullanılan ve Suriyeli mültecilerin gündelik işlerini yürütürken vazgeçmesi mümkün olmayan çok gerekli kelimeler bir sözlükte toplanabilir.

KAYNAKÇA

- El-Hasais*, Muhammed Ali en-Neccar, Daru'l-Kütüb el-Mısriyye, tarihsiz.
İbn Haldun, *Tarih-i İbn-i Haldun-el-Mukaddime-*, Daru'l-Kütüb el-İlmiyye, 3. baskı, Beyrut, 2006.
İbn Dureyd, *Cemheretu'l-Luğa*, Remzi Ba'albeki, Daru'l-İlm Li'l-melayin, 1. baskı, Beyrut, 1988.
İbn Kuteybe, *Edebu'l-Katib*, Vizaretu's-Şu'unu'l-İslamiyye, es-Su'udiyye, 1987.
el-Cevâlîkî, *el-Mu'arrab min el-Kelami'l-A'cemiyyi ala Hurufi'l-Mu'cem*, Daru'l-Kalem, 1. baskı, Şam, 1990.
İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, Edisyon-kritik: Komisyon, Daru'l-Maarif, Kahire, tarihsiz.
el-Hamalavi, Ahmed bin Muhammed bin Ahmed, *Şeza el-Arf fi Fenni's-Sarf*, Daru'l-Kiyan, Riyad, tarihsiz.
Ebu'l-Fida, İmaduddin, *el-Künnaş fi Fenni'n-Nahvi ve's-Sarf*, Riyad bin Hasen el-Havvam, el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut, 2004.

EK: ANKET

Dil Etkileşimi ve Baskın Dil Kavramları Bağlamında Türkçe'nin Arapça'ya Etkisi (Ankara'da Yaşayan Suriyeli Mülteciler Örneği)

A-Temel Bilgiler

Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()	Eğitim Durumunuz: İlk-orta-lise () Üniv ()
Çalışıyormusunuz: Evet () Hayır ()	Türkçe Konuşma/Anlama : Evet () Hayır ()
Kiminle Yaşıyorsunuz: Yalnız () Eř-Çocuklar () Diğer ()	

B-Uygulama Bilgileri

S. No	Anahtar Kelime (Türkçe)	Anahtar Kelime (Arapça)	Örnek Cümle	Anl adı	Anlam adı
1	اوسطة (Usta)	معلم المهنة	جاء اوسطة		
2	أمبولانس (Ambulans)	سيارة الإسعاف	ممکن تتصل على الأمبولانس؟		
3	أهلية (ehliyet)	رخصة قيادة	معك الأهلية / طالعت الأهلية؟		
4	أمنيات (Emniyet)	مديرية الأمن	بتعرف عنوان الأمنيات الجديد؟		
5	خسنة / هستة (Hasta)	مريض	من منكم خسنة؟		
6	هستانه (Hastane)	مستشفى	هل دخلت هستانه من قبل؟		
7	جاندرما (Jandarma)	حرس حدود / هجانة	هل تأتي الجاندرما إلى حينكم؟		
8	كاركو (Kargo)	شحن	يوجد لك كاركو		
9	كيمليك (Kimlik)	هوية	معك كيمليك؟		
10	نوتر (Noter)	كاتب العدل	هل يوجد نوتر قريب من هنا؟		
11	أوكول (Okul)	مدرسة	ما اسم هذه الأوكول؟		
12	أوتوگار (Otogar)	كراج / موقف الحافلات	هل تعرف أين الأوتوگار؟		
13	بي تي تي (Ptt)	البريد	هل يوجد بي تي تي قريب؟		
14	ترافيك (Trafik)	المرور	أمسكني شرطي الترافيك		

Kutaiba FARHAT
Suriyeli Mülteciler Özelinde Türkçenin Arapçaya Etkisi

15	نومر (TÖMER)	مركز تعليم اللغات	هل سجتلم بالتومر؟		
16	أبلا (Abla)	أخت	مرحبا يا أبلا		
17	أبي (Ağbi)	أخ	أبي لا يجوز هذا الفعل		
18	أدريس (Adres)	عنوان	أين الأدريس؟		
19	الله رازي أولسون (Allah razı olsun)	رضي الله عنك	شكرا الله رازي أولسون		
20	عمجا (Amca)	عم	كم عمرك عمجا؟		
21	بوردا (Burada)	هنا	أنا بوردا أين أنت؟		
22	تشوك (Çok)	كثير	اليوم تشوك شوب (حار)		
23	كاتش بارا (Kaç para)	كم السعر	هالسيارة كاتش بارا؟		
24	قونتور (Kontör)	وحدات	معك قونتور؟		
25	كومور (Kömür)	فحم	هذا البيت كومور في الشتاء		
26	أولماز (Olmaz)	مستحيل	بهذا السعر أولماز		
27	أولور (Olur)	ممکن	بهذا السعر أولور		
28	بترون (Patron)	المعلم/صاحب العمل	أين البترون؟		
29	(Teşekkürler)	شكرا	تشكرلار على كل شيء		
30	زام zam	زيادة على الأسعار	في زام جديد		
31	فار (Var)	يوجد	عمل فار / بارا فار		
32	يوك (Yok)	لا يوجد	عمل يوك/ بارا يوك		
33	دليكجا (Dilekçe)	استمارة طلب	من كتب لك الدليكجا؟		

S.No	Anahtar Kelime (Türkçe)	Anahtar Kelime (Arapça)	Örnek Cümle	Anladı	Anlamadı
34	دولمش (Dolmuş)	سرفيس/ حافلة صغيرة	هل يوجد دولمش قريب من هنا؟		
35	كوزال (Güzel)	جميل	هذا الزيت جوك كوزال		
36	كرالك (Kiralık)	للأجار	أريد بيت كرالك		
37	ستالك (Satılık)	للبيع	هذا البيت ستالك وليس كراك		

(ATAD)

38	كابالي (Kapalı)	مغلق	اليوم الأمنيات كابالي		
39	أشك (Açık)	مفتوح	اليوم المترو أشك حتى الساعة 12		
40	كاراشك (Karışık)	مختلط	الجو كاراشك اليوم		
41	تيري ياغ (Tereyağ)	زبدة	أبحث عن تيري ياغ أصلية		
42	كاشر بيبنير (Kaşer peynir)	جبين قشقوان	أريد علبه كشر بيبنير		
43	يوفكا (Yufka)	خبز رقيق	يلزمننا خبز يوفكا اليوم		
44	أ ف م (AVM)	مركز التسوق	متي يغلق الأ ف م ؟		
45	ياساك (Yasak)	ممنوع	ممکن يكون ياساك		
46	جزا (Ceza)	مخالفة	كم أصبحت قيمة جزا السرعة ؟		
47	سيستام (Sistem)	النظام	السيستام اليوم واقف		
48	ايكميك (Ekmek)	خبز	لا أحب هذا الايكميك		
49	كالابالك (Kalabalık)	ازدحام	اليوم كأنه كالابالك		
50	همشيري (Hemşire)	ممرضة	في هذه الهستهانة يوجد همشيري محترمة		
51	سكنتي (sıkıntı)	مشكلة	سكنتي يوق		
52	انديريم (indirim)	تخفيضات	موجود في اليبم إنديريملي		
53	كوتش (göç)	إدارة الهجرة	لازم تراجع الكوتش		
54	ياواش (yavaş)	بهدهوء- شوي شوي	ياواش لا تركض		
55	يابانجي (yabancı)	أجنبي	راجع قسم اليابانجي - سيارة يابانجي		